

УДК 159.9.072

О. В. Івачевська

Received April 22, 2014;

Revised May 12, 2014;

Accepted May 19, 2014.

МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕПРОДУКТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ МОЛОДИХ ЖІНОК

Розглянуто феномени материнства та свідомої відмови від материнства (чайлдфрі) у контексті репродуктивної поведінки особистості. Актуалізовано питання мотивації народження чи відмови від народження дитини молодими жінками в Україні. Запропоновано вивчення репродуктивної мотивації молодих жінок із позицій екзистенціально-гуманістичного та суб'єктно-вчинкового підходів у психології. Окреслено коло проблем емпіричного дослідження особливостей мотивації народження чи відмови від народження дитини молодими жінками. Доведено доцільність застосування проективного методу в дослідженні мотиваційної сфери особистості. Описано процедуру створення авторського методичного інструментарію для вивчення репродуктивних мотивів. Виявлено внутрішню узгодженість та гомогенність авторської проективної методики «Життєві історії» за допомогою методу розщеплення та коефіцієнта кореляції Пірсона. Визначено коефіцієнт стабільності (ретестова надійність $p \leq 0,01$) та оцінено константність методики щодо фігури дослідника. Підтверджено очевидну валідність авторської проективної методики та доведено її валідність за змістом на основі експертних оцінок щодо узгодженості тексту стимульного матеріалу, діагностичних критеріїв, їх відповідності концептуальній моделі репродуктивної мотивації молодих жінок та психологічним уявленням про мотиваційну сферу особистості в цілому. Здійснено перевірку на конструктну (конвергентну та дискримінантну) валідність через співвіднесення даних методики «Життєві історії» з відомими надійними та валідними методиками. Надано практичні рекомендації щодо сфери й особливостей застосування авторської проективної методики «Життєві історії», а також описано основні засади проведення дослідження й інтерпретації отриманих результатів.

Ключові слова: репродуктивна мотивація, репродуктивні мотиви, репродуктивний вчинок, суб'єктність.

Ivachevs'ka O. V. Methodological Research Tools of Young Women's Reproductive Motivation. There has been considered phenomenon of maternity and deliberate refusal of maternity (child-free) in the context of individual propagative behavior. There has been analyzed the problem of birth motivation or refusal of child birth by young women in Ukraine. The article suggests studying of propagative motivation of young women from the existential-humanistic and subjective-behavioral approaches in psychology. There has been suggested some problems connected with empiric study of peculiarities of birth motivation or refusal of child birth by young women. There has been proved expediency of application of projective method in the

study of motivation sphere of individual. The article describes procedure of creation of the author methodological toolset for the study of propagative motives. It also explores inner consistency and homogeneity of the author projective methodology «Life Stories» with the help of splitting method and coefficient of correlation by Pierson. There has been defined the coefficient of stability (retest reliability $p \leq 0,01$) and has been evaluated methodology constancy concerning the figure of explorer. There has been proved evident validity of the author projective methodology and proved its validity as for the content basing on the expert evaluation which concerns consistency of the text stimulus material, diagnostic criteria, their accordance with conceptual model of propagative motivation of young women and psychological believes about motivation sphere of individual as a whole. The article checks construct (convergent and discriminant) validity via correlation of methodology «Life Stories» data with known and valid methodologies. It gives practical recommendations as for sphere and peculiarities of application of the author projective methodology «Life Stories» and also describes main conditions of carrying out investigation and interpreting taken results.

Keywords: propagative motivation, propagative motives, propagative act, subjectivity.

Ивачевская О. В. Методический инструментарий исследования репродуктивной мотивации молодых женщин. Рассмотрено феномены материнства и сознательного отказа от материнства (чайлдфри) в контексте репродуктивного поведения личности. Актуализирован вопрос мотивации рождения или отказа от рождения ребенка молодыми женщинами в Украине. Предложено изучение репродуктивной мотивации молодых женщин с позиций экзистенциально-гуманистического и субъектно-поступкового подходов в психологии. Очерчен круг проблем эмпирического исследования особенностей мотивации рождения или отказа от рождения ребенка молодыми женщинами. Доказана целесообразность использования проективного метода в исследовании мотивационной сферы личности. Описана процедура создания авторского методического инструментария для изучения репродуктивных мотивов. Выявлены внутренняя согласованность и гомогенность авторской проективной методики «Жизненные истории» с помощью метода расщепления и коэффициента корреляции Пирсона. Определен коэффициент стабильности (ретестовая надежность $p \leq 0,01$) и оценена константность методики относительно фигуры исследователя. Подтверждена очевидная валидность авторской проективной методики и доказана ее валидность по содержанию на основании экспертных оценок относительно согласованности текста стимульного материала, диагностических критериев, их соответствия концептуальной модели репродуктивной мотивации молодых женщин и психологическим представлениям о мотивационной сфере личности в целом. Осуществлена проверка на конструктивную (конвергентную и дискриминантную) валидность путем соотнесения данных методики «Жизненные истории» с известными надежными и валидными методиками. Представлены практические рекомендации относительно сферы и особенностей использования авторской проективной методики «Жизненные истории», а также описаны основные правила проведения исследования и интерпретации полученных результатов.

Ключевые слова: репродуктивная мотивация, репродуктивные мотивы, репродуктивный поступок, субъектность.

Постановка наукової проблеми та її значення. За умов політичної та економічної нестабільності на тлі трансформаційних процесів в українському суспільстві проблеми материнства неминуче набувають нового звучання. Динаміка суспільного розвитку зумовила тенденцію перегляду та переосмислення сучасними жінками соціальних й особистісних цінностей, норм, морально-етичного базису, актуалізувала в них потребу підвищення власної значущості й індивідуальності. Природно, за відсутності стабільних соціокультурних інститутів хиткі морально-етичні орієнтири провокують зростання у молодих жінок емоційної напруги, розгубленості, невпевненості у власних силах, втрату смислів, що негативно впливає на планування та виконання ними важливих життєвих завдань, зокрема реалізацію себе у материнській сфері. Сьогодні все частіше увагу фахівців привертають проблеми поглиблення екзистенціальної кризи у молодих жінок через неспроможність оптимально розмістити дитину у власному матеріальному й емоційному просторі життя, відкладання молодими жінками народження дитини на невизначений термін або й повна відмова від материнства («чайлдфрі» – від англ. «вільні від дітей»). За таких реалій актуалізуються, в першу чергу, питання репродуктивної мотивації жінок, зміщується акцент із власне материнства на його підґрунтя. Адже відповідальне материнство, готовність до нього можливі лише за умови свідомого, вмотивованого репродуктивного рішення, запорука чого – усвідомлення власних потреб, бажань і віднаходження адекватних засобів їх задоволення, усвідомлення та диференціація жінкою мотивів власних репродуктивних дій тощо. З огляду на це важливим вважаємо ґрунтовне вивчення особливостей мотивації молодих жінок народження дитини чи відмови від цього, пошук нових ракурсів бачення феномену материнства, що були б співзвучні запитам і потребам сучасного суспільства.

Аналіз останніх досліджень цієї проблеми. Спроби виділення та класифікації репродуктивних мотивів здійснюють у багатьох галузях науки, застосовуючи здебільшого соціологічний методичний апарат. Провідне місце цій проблематиці природно відведено у демографії та соціології [1; 11 та ін.]. Певний доробок щодо мотивів репродуктивної поведінки знаходимо також у медицині [4; 5 та ін.], біології, психофізіології [2], педагогіці, історії, культурології тощо.

У фокусі уваги вчених-психологів перебувають переважно питання готовності до материнства [12], особливостей онтогенезу материн-

ської сфери [10], стилів виховання тощо. Більшість науковців розглядають материнство як самостійну психологічну категорію, яка розкриває специфіку життєвої та особистісної сфер жінки. Особливо актуалізовано проблему створення сприятливих психологічних умов для формування позитивного ставлення до майбутньої соціальної ролі. Репродуктивну ж мотивацію й досі розглядають здебільшого в контексті материнства з акцентом на мотивах збереження вагітності та народження дитини. Серед методичного арсеналу дослідників-психологів переважають тести-опитувальники, рідше напівпроективні та проективні методики на кшталт «Незакінчених речень», «Малюнка сім'ї», «Моя майбутня дитина» тощо.

Тож ми неминуче стикаємося з низкою труднощів не лише на етапі концептуалізації основних понять [6], а й на емпіричному етапі дослідження через брак наукових праць у цій царині і, як наслідок, відсутність методичного інструментарію, який дав би змогу виявити спектр репродуктивних мотивів у молодих жінок. Вітчизняна дослідниця О. М. Васильченко справедливо наголошує на доцільності використання вузько спрямованих методик замість так званих популярних тестів-опитувальників [3].

З огляду на це перед нами постало непросте завдання створення авторської проективної методики, яка б забезпечувала високий рівень надійності й валідності та водночас давала би змогу виокремити справжні, глибинні мотиви молодих жінок народження чи відмови від цього.

Зазначимо, що актуальним вважаємо вивчення репродуктивної мотивації молодих жінок, спираючись на суб'єктно-вчинковий підхід [9], з позицій якого народження чи відмова від народження дитини молодю жінкою – результат власного самостійного, свідомого й відповідального вчинку. Необхідною ж умовою здійснення такого репродуктивного вчинку, який би відповідав власним потребам, цінностям, можливостям, збагачував би життя молодій жінки новими смислами, є, на нашу думку, усвідомлення справжніх репродуктивних мотивів та їх узгодження з інтересами дитини. Саме *репродуктивний вчинок* виключає можливість ставитися до таїнства народження дитини як до простого відтворення собі подібного (задетермінованого природою, соціокультурним інститутом тощо). Вчинок тут розуміємо як свідому дію людини, яка розкриває глибинну сутність особистості, її погляди, мотиви і способи поведінки й сприяє реалізації мети, життєвих планів.

Мета та завдання статті – окреслити коло проблем емпіричного дослідження особливостей репродуктивної мотивації молодих жінок;

представити авторську проєктивну методику «Життєві історії», процедури її створення, перевірки на надійність і валідність.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Вивчення справжніх репродуктивних мотивів особистості природно пов'язане із труднощами, а виділення відповідних емпіричних критеріїв репродуктивної мотивації складає серйозну науково-дослідну проблему в психології.

По-перше, не втрачає актуальності питання упередженості сприйняття й інтерпретації дослідником інформації, що надходить від респондента, через різночитання самих понять мотиву й мотивації у психологічній науці, з приводу яких й досі точаться гострі дискусії. Беручи до уваги основні положення про логічний та онтологічний зв'язок мотивів, намірів та цілей у життєдіяльності особистості, *репродуктивну мотивацію* у нашому дослідженні [6] ми розглядаємо як складну систему мотивів, що детермінують репродуктивну поведінку особистості, визначають її початок, напрям та активність, зумовлюючи досягнення тих чи тих цілей через народження дитини або відмову від її народження. Вважаємо, що репродуктивна мотивація представлена багатьма мотивами, які є рушійною силою дій і можуть бути усвідомленими («явними» чи «свідомо прихованими»), неусвідомленими (латентними) та «декларованими». При цьому враховуємо, що репродуктивні мотиви молодій жінці ієрархічно впорядковані, тож у разі їх конфліктогенності відбувається «боротьба мотивів» за механізмом домінанти, яка може проходити і на свідомому, і на підсвідомому рівнях. Неузгодженість різних мотивів щодо народження чи відмови від народження дитини зі справжніми бажаннями, потребами, прагненнями молодій жінці часто перешкоджає гармонійному розвитку її особистості, ефективному самоздійсненню.

По-друге, наявна проблема «недоступності», «глибинності» самого феномену (мотиву), внаслідок чого його вивчення часто асоціюють із зануренням у внутрішній світ, душу особистості. Ситуація ускладнюється пропорційно рівню інтимності предмета дослідження. А відтак, виявляючи особливості репродуктивної мотивації напряму (відкрито), ми неминуче натрапимо на перешкоди у вигляді механізмів психологічного захисту у респонденток – справжні мотиви вони витісняють, заміщують, заперечують тощо, натомість виникають різні форми мотивувань власних репродуктивних настановлень, планів. Мотивація народження чи відмови від цього в сучасній молодій жінці

може не відповідати соціокультурним особливостям нашого суспільства, прийнятим нормам, соціальним очікуванням тощо. Тому, очевидно, найбільш безпечна для неї проекція власних міркувань щодо дітей на третіх осіб, що надає їй змогу уникнути ситуацій соціального осуду, критики, а отже остраху бути незрозумілою й непринятною іншими. З огляду на це єдиний, на наш погляд, ефективний інструмент дослідження – саме проективний метод.

Мета використання та сфера застосування. Методика «Життєві історії» призначена для виявлення актуальних, дійсних репродуктивних мотивів молодих жінок, а також розкриття смислів, значень, поглядів і принципів особистості щодо народження дитини. Вона відкриває можливість дослідити особливості прийняття рішень молодих жінок щодо народження дитини чи відмови від цього у різних життєвих ситуаціях, що дає змогу розширити уявлення про структуру їх репродуктивної мотивації й прогнозувати їх репродуктивну поведінку в майбутньому. «Життєві історії» можуть бути використані в індивідуальній та груповій психотерапевтичній роботі з акцентом на усвідомленні учасниками власних репродуктивних мотивів.

Загальна характеристика методики. Методика «Життєві історії» належить до класу проективних. Вона побудована за типом Інсайт-тесту, де досліджуваних ознайомлюють із життєвими історіями, ситуаціями, в яких опинилися молоді жінки, й намагаються дати пораду, висловити своє бачення подальших дій, рішень, вчинків. Стимульний матеріал* методики містить 10 історій (російською мовою) жінок різного віку, рівня освіти, соціального статусу та матеріального забезпечення тощо. Історії торкаються питання репродуктивного здоров'я та здоров'я в цілому, соціокультурних особливостей, матеріального аспекту, соціального статусу, взаємин із оточуючими, зокрема у сім'ї, благополуччя й емоційного комфорту тощо. Кожна історія містить у собі складну ситуацію, конфлікт інтересів щодо народження дитини чи відмови від цього, яка активує розгортання у респонденток «боротьби мотивів», а, отже, сприяє ієрархічному впорядкуванню мотивів особистості за ступенем значущості. Таким чином, методика виявляє репродуктивні мотиви, що належать до основних груп: «Віо» – біологічні (загальне й репродуктивне здоров'я), «Еко» – економічні (матеріальне положення, економічний статус), «Сос» – соціальні

* Стимульний матеріал можна отримати в автора із більш докладними інструкціями щодо його застосування.

(внутрішньо-сімейні, соціокультурні), «Psy» – психологічні. Усі ці групи поділено на мотиви: «І» – центровані на власних інтересах, «В» – дитини. Методика дає змогу вивчити позицію молодої жінки щодо репродукції в цілому, а саме: орієнтацію на народження дитини чи відмову від цього, значущість матеріального благополуччя, бажання відповідати соціальним експектаціям, готовність народити дитину для себе, а також зрозуміти її ставлення до дитини (дитина-ціль, дитина-засіб) тощо.

Матеріали. Стимульний матеріал – життєві історії, кожна з яких повинна бути надрукована на окремих аркушах формату А4. Для зручності перед кожною історією рекомендуємо розмістити інструкцію. Досліднику потрібен блокнот для поміток і годинник.

Процедура проведення. Діагностику за допомогою методики «Життєві історії» здійснюють письмово, як індивідуально (можна без присутності дослідника), так і в групі (до 10 респондентів), за умови обов'язкової присутності експериментатора. Респондентів інструктують: «Перед Вами 10 історій из жизни современных молодых женщин. Прочитайте внимательно каждую историю и попытайтесь дать ответы на следующие вопросы: 1) Какое решение Вы посоветовали бы принять каждой женщине, учитывая ее текущую ситуацию?; 2) Как лично Вы поступили бы, находясь в подобных жизненных ситуациях? Выскажите свое личное мнение относительно того или иного решения; 3) Что, на Ваш взгляд, может послужить для женщины достаточным основанием рождения ребенка? А отказа от рождения?». Розв'язання завдання передбачає викладення респондентами власних міркувань щодо кожної ситуації письмово упродовж (максимум) 1,5 години без обговорення їх з іншими учасниками чи дослідником. Надмірна активність досліджуваних, бажання невідкладно озвучити, пояснити свої думки учасникам експерименту може засвідчувати їхню надмірну тривогу, страх, значущість чи травматичність певної історії для них, тож досліднику варто звертати особливу увагу на подібні індикатори та враховувати їх під час інтерпретації результатів. Якщо методику використовують у контексті індивідуальної чи групової терапевтичної роботи, завдання рекомендовано виконувати усно з подальшим обговоренням, виділенням феноменів і роботою над їх усвідомленням.

Інтерпретацію результатів здійснюють контент-аналізом. Основні категорії аналізу – групи репродуктивних мотивів, представлені

вище. Одиниця аналізу – судження респонденток щодо прийняття рішення про народження дитини чи відмову від цього, спираючись на описані в кожній історії життєві реалії, в яких опинилася жінка. Додаткові критерії аналізу: емоційне забарвлення міркувань (позитивно-насичене, позитивно-стримане, нейтральне, індиферентне, негативно-стримане, негативно-насичене), толерантність, опора на себе / на інших, компетентність, сформованість поглядів, рівень рефлексії, емпатії, часовий аспект тощо. Кількісні результати отримуємо через кодування тверджень, віднесення їх до відповідних груп репродуктивних мотивів та знаходження суми балів у кожній групі. Провідна група репродуктивних мотивів буде представлена найбільшою сумою балів, однакова кількість балів за двома чи більше групами мотивів засвідчатиме внутрішній конфлікт.

Вибірка. У розробленні методики використано результати дослідження респонденток віком від 18 до 35 років загальною кількістю 186 осіб, із них 36 декларативно відносили себе до української спільноти «Чайлдфрі» й були учасницями двох малих психотерапевтичних груп. При цьому звичайна вибірка молодих жінок ($N = 150$), окрім жінок-чайлдфрі ($N = 36$), розподілена стратометрично за віковим критерієм (18–22; 23–28; 29–35 років) із урахуванням особливостей навчальної та професійної спрямованості, зазвичай характерної для кожного вікового періоду. Окремо для виділення груп репродуктивних мотивів задіяно матеріали асоціативного експерименту, в якому взяли участь 96 молодих жінок. Критеріями відбору респонденток стали: 1) контактність, добровільність участі в дослідженні; 2) визнання себе громадянкою України, вік від 18 до 35 років; 3) достатній рівень соціалізованості; 4) відсутність релігійного чи іншого виду фанатизму, який перешкоджав би адекватному сприйманню інформації, пов'язаної з дослідженням; 5) відсутність психічних, психоневрологічних захворювань, ознак явної інвалідизації. Окремим критерієм включення молодих жінок до спеціальної вибірки стало відкрите декларування філософії «Чайлдфрі» та популяризація її принципів у суспільстві.

На першому етапі створення проєктивної методики «Життєві історії» проведено асоціативний експеримент, де стимулом був початок твердження «Народження дитини – це...». Це дало нам змогу окреслити загальне поле мотивів народження дитини чи відмови від цього в сучасних українських молодих жінок відповідно до їх

уявлень, а також (із залученням результатів експертних оцінок) побудувати концептуальну модель репродуктивної мотивації з виділенням основних груп репродуктивних мотивів. На основі отриманих даних реалізовано наступний етап розроблення методики – конструювання стимульного матеріалу «Життєвих історій», збалансованого за виділеними групами мотивів.

Зрозуміло, що будь-який психодіагностичний інструмент може бути використаний у практиці лише за умови його відповідності низці формальних критеріїв, що підтверджують якість і доводять його ефективність. Тож наступним кроком неминуче стала перевірка сконструйованої проєктивної методики на надійність і валідність.

Надійність методики. Успішність і точність результатів дослідження багато в чому залежить від побудови стимульного матеріалу, зрозумілості, чіткості стилю прописання історії. За допомогою методу розщеплення та кореляції за Пірсоном ми визначили коефіцієнт надійності методики, що засвідчує внутрішню узгодженість і гомогенність. Для аналізу залучено результати дослідження двох груп історій: парних і непарних. Високий коефіцієнт кореляції на рівні достовірності $p \leq 0,01$ відзначено за показниками «орієнтація на народження/відмову від народження дитини» та «відношення до дитини (дитина-ціль, дитина-засіб)». На рівні $p \leq 0,05$ корелюють результати дослідження за індикаторами «значущість матеріального благополуччя» та «бажання відповідати соціальним експектаціям». За показником «готовність народити дитину для себе» кореляцій не виявлено. Й дійсно, не в усіх історіях-стимулах явно прописані активатори саме такого розв'язання конфліктної ситуації, що, однак, не дає підстав для висновку про низький рівень надійності методики в цілому й усунення цього індикатора як критерію аналізу, оскільки він має важливе значення для оцінювання готовності жінки, з одного боку, нести особисту відповідальність за дитину, а з іншого – ступеня значущості партнера для прийняття рішення щодо народження дитини.

Виходячи з того, що надійність методики характеризує не лише її внутрішня узгодженість, а й стійкість результатів, ми провели первинне та повторне дослідження на одній вибірці з інтервалом у 4,5 тижня, із залученням двох різних експериментаторів для кожного зрізу. Це дало змогу отримати не лише коефіцієнт стабільності (*ретестова надійність* $p \leq 0,01$), а й оцінити *константність методики* щодо фігури дослідника. Інтервал для повторного дослідження обра-

но не випадково. Зазвичай у психологічній літературі можна зустріти рекомендації щодо часового терміну для ретесту в декілька місяців. Однак, враховуючи те, що респонденти були учасниками динамічних психотерапевтичних груп, зустріч яких відбувалася двічі на місяць, збільшення інтервалу ми вважали неможливим через інтенсифікацію процесів, пов'язаних із особистісними змінами, поглибленням ступеня їх усвідомлення тощо.

Валідність методики за змістом підтверджено оцінками шести експертів-психологів, котрі аналізували узгодженість тексту стимульованого матеріалу і діагностичних критеріїв, за якими проводилася інтерпретація даних, а також їх відповідність концептуальній моделі репродуктивної мотивації молодих жінок та психологічним уявленням про мотиваційну сферу особистості в цілому. Крім того, важливим критерієм експертної оцінки було представлення у життєвих історіях максимально широкого кола активаторів, що забезпечували б можливість прояву різних способів розв'язання конфліктних ситуацій.

Очевидну валідність визначено під час первинного дослідження на основі оцінювання 186 респондентів. Позитивний відгук отримано від 179 жінок (близько 96 %). Негативні відгуки стосувалися непрозорості мети дослідження та надмірної складності ситуацій, наведених у стимульному матеріалі.

У межах перевірки проєктивної методики на предмет *конструктивної валідності* ми визначали кореляційні зв'язки окремих індикаторів та груп репродуктивних мотивів із близькими за змістом змінними (показниками) уже наявних, надійних та валідних методик (*конвергентна валідність*) і звертали увагу на відсутність кореляції з тими показниками, які гіпотетично за змістом не взаємозалежні (*дискримінантна валідність*). Конструктивну валідність ми доводили через співвіднесення даних авторської методики та: 1) рольового опитувальника дітородіння М. Родштейн (шкала «репродуктивна активність») [3]; 2) методики «Ієрархія потреб» у модифікації І. А. Акіндінової (шкали «матеріальне забезпечення», «безпека», «міжособові зв'язки», «повага», «самореалізація») [7]; 3) опитувальника діагностики самооцінки мотивації схвалення Д. Марлоу та Д. Крауна [8]; 4) методики для діагностики рівня суб'єктивного контролю Є. Бажина із співавторами (шкала «інтернальність щодо здоров'я/хвороби») [13]. Додатково використано дані про «готовність народити дитину для себе», «ставлення до абортів», «цінність дитини», отримані за допомогою анкетування.

Результати кореляційного аналізу за Пірсоном показали наявність тісного зв'язку групи *соціальних репродуктивних мотивів* із мотивацією схвалення за опитувальником Д. Марлоу та Д. Крауна ($p \leq 0,05$), потребами в міжособових зв'язках, повазі з боку оточуючих за М. Родштейн ($p \leq 0,01$). *Економічні репродуктивні мотиви* очікувано корелюють на високому рівні достовірності ($p \leq 0,01$) з потребами матеріального забезпечення. Виявлено значущі кореляційні зв'язки між групою *біологічних репродуктивних мотивів* і потребою молодих жінок у безпеці ($p \leq 0,01$) та «інтернальність щодо здоров'я/хвороби» ($p \leq 0,05$). Водночас кореляції відсутні між біологічними, економічними та соціальними репродуктивними мотивами і шкалою «самореалізація» за методикою І. А. Акіндінової, що підтверджує дискримінантну валідність. *Психологічні репродуктивні мотиви* корелюють із потребами в повазі з боку оточуючих та самоактуалізації ($p \leq 0,05$), із «мотивацією схвалення» ($p \leq 0,01$) та не співвідносяться із потребами в безпеці, матеріальному забезпеченні, та шкалою «інтернальність щодо здоров'я/хвороби». При цьому усі групи репродуктивних мотивів тісно корелюють із шкалою «репродуктивна активність/пасивність» за методикою М. Родштейн. Отже, аналіз взаємозв'язків та їх відсутності даних проективної методики «Життєві історії» із даними відомих стандартизованих методик повністю підтверджують її конструктну валідність.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Загалом проведений аналіз, теоретичне та практичне обґрунтування проективної методики «Життєві історії» переконливо доводить її надійність та валідність. Тож можна стверджувати про ефективність її використання для вивчення репродуктивних мотивів молодих жінок, інформативність і доступність даних, зручність використання і в груповому, і в індивідуальному форматі дослідження. Варто також звернути увагу на можливість, і навіть доцільність уведення завдань цієї методики в контекст індивідуальної чи групової психотерапевтичної роботи з подальшим обговоренням й аналізом виявлених феноменів. У подальшому ми плануємо розширити сферу застосування цієї проективної методики та її цільової групи.

Література

1. Антонов А. Социология семьи / А. Антонов, В. Медков. – М. : МГУ, 1996. – 304 с.
Antonov A. Sociologiya semyi [Sociology of the Family] / A. Antonov, V. Medkov. – Moscow : MSU, 1996. – 304 p.

2. Батуев А. Возникновение психики в дородовой период / А. Батуев // Психол. журн. – 2000. – Т. 21. – № 6. – Р. 51–56.
Batuev A. Vozniknovenie psichiki v dorodovoy period [The emergence of the psyche in the antenatal] / A. Batuev // Psihologicheskiy zhurnal. – 2000. – Т. 21. – № 6. – Р. 51–56.
3. Васильченко О. Діагностика і корекція репродуктивної поведінки особистості / О. Васильченко. – К. : [б. в.], 2012. – С. 6–11.
Vasyl'chenko O. Diagnostyka i korekciya reproduktyvnoyi povedinky osobystosti [Diagnostics and correction of reproductive behavior of personality] / O. Vasyl'chenko. – Kyiv, 2012. – Р. 6–11.
4. Вихляева Е. Основные детерминанты репродуктивного поведения женщин: роды и индуцированный аборт / Е. Вихляева, Е. Николаева // Планирование семьи. – 2001. – № 1. – С. 15–18.
Vihlyayeva E. Osnovnie determinanty reproduktyvnogo povedeniya zhenschin: rody i inducirovanniy abort [The main factors women's reproductive behavior: a birth and induced abortion] / E. Vihlyayeva, E. Nikolaeva // Planirovanie semyi. – 2001. – № 1. – Р. 15–18.
5. Гулевская Р. Медико-социальные аспекты репродуктивного поведения девочек-подростков в условиях крупнейшего города : дис. ... канд. мед. наук / Р. Гулевская. – М., 1992. – 145 с.
Gulevskaya R. Mediko-social'nie aspekty reproduktyvnogo povedeniya devochek-podrostkov v usloviyah krupneyshego goroda : dis. ... kand. med. nauk [Medical and social aspects of reproductive behavior of adolescent girls in terms of the largest city : dis. ... cand. med. sciences] / R. Gulevskaya. – Moscow, 1992. – 145 p.
6. Івачевська О. Дослідження особливостей репродуктивної мотивації молодих жінок: проблеми та перспективи / О. Івачевська // Наукові студії із соціальної та політичної психології. – К. : Мілленіум, 2013. – С. 152–163.
Ivachevs'ka O. Doslidzhennya osoblyvostey reproduktyvnoyi motyvatsiyi molydyh zhinok: problemy ta perspektyvy [The research of the peculiarities of young women's reproductive motivation: the problems and the prospects] / O. Ivachevs'ka // Naukovi studiyi iz social'noyi ta politychnoyi psyhologiyi. – Kyiv : Millenium, 2013. – Р. 152–163.
7. Настольная книга практического психолога / С. Посохова, С. Соловьева и др. – СПб. : Сова, 2008. – С. 314–318.
Nastol'naya kniga prakticheskogo psichologa [Handbook of practical psychologist] / S. Posohova, S. Solovyeva ads. – SPb : Sova, 2008. – Р. 314–318.
8. Практическая психодиагностика. Методики и тесты / Д. Райгородский и др. – Самара : БАХРАХ-М, 2001. – С. 635–636.
Prakticheskaya psichodiagnostika. Metodiki i testy [Practical psychoactivator. Methodologies and tests] / D. Raygorodskiy ad. – Samara : VANRAN-M, 2001. – Р. 635–636.
9. Татенко В. Суб'єктно-вчинкова парадигма в сучасній психології / В. Татенко // Соціальна психологія. – 2006. – № 1. – С. 3–13.

- Tatenko V. Subyektно-vchinkova paradygma v suchasniy psykholohiyi [Subject-acting paradigm in modern psychology] / V. Tatenko // Social'na psykholohiya. – 2006. – № 1. – P. 3–13.
10. Филиппова Г. Психология материнства / Г. Филиппова. – М. : Изд-во Ин-та психотерапии, 2002. – 229 с.
Filippova G. Psichologiya materinstva [Psychology motherhood] / G. Filippova. – Moscow : Publ. In-te of psykhoterapy, 2002. – 229 p.
11. Шлюб, сім'я та дітородні орієнтації в Україні : монографія / Е. Лібанова та ін. – К. : АДЕФ-Україна, 2008. – 256 с.
Shlyub, simya ta ditorodni oriyentaciyi v Ukrayini : monografiya [Marriage, family and fertility orientation in Ukraine : monograph] / E. Libanova ads. – Kyiv : ADEF-Ukraine, 2008. – 256 p.
12. Щербань Е. Образ материнства у психологічній картині світу особистості студента [Електронний ресурс] / Е. Щербань // Вісник психології і соціальної педагогіки. – 2009. – Вип. 1. – Режим доступу : <http://www.psych.kiev.ua>
Scherban' E. Obraz materynstva u psichologichniy kartyni svitu osobystosti studenta [The image of motherhood in the psychological world of the individual student's picture] [Electronic resource] / E. Scherban' // Visnyk psykholohiyi i social'noyi pedagogiky. – 2009. – Vyp. 1. – Access mode : <http://www.psych.kiev.ua>
13. Rean A. Prakticheskaya psichodiagnostika lichosti [Practical psychoactivator of personality] / A. Rean. – SPb : Publ. house SPb un-ty, 2001. – P. 91–95.

УДК 159.953.3

К. О. Кальницька

Received April 22, 2014;

Revised May 12, 2014;

Accepted May 19, 2014.

ДО ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ ТРАНСАКТИВНОЇ ПАМ'ЯТІ

Статтю присвячено вивченню історії виникнення та розвитку сучасної теорії трансактивної пам'яті Д. Вегнера як спроби аналізу групової психіки. Сутність феномена трансактивної пам'яті визначено як сукупне знання, локалізоване в пам'яті окремих членів групи, і способи його передачі іншим. Проаналізовано розвиток трансактивних процесів: кодування, збереження та відтворення інформації; розглянуто індикатори трансактивної пам'яті: спеціалізацію, координацію, достовірність, що виникають унаслідок її розвитку, та відзначено специфіку групових завдань, для яких механізми трансактивної пам'яті підви-